
PRIMUL MUZEU CUCUTENI

DIN ROMÂNIA (2005)

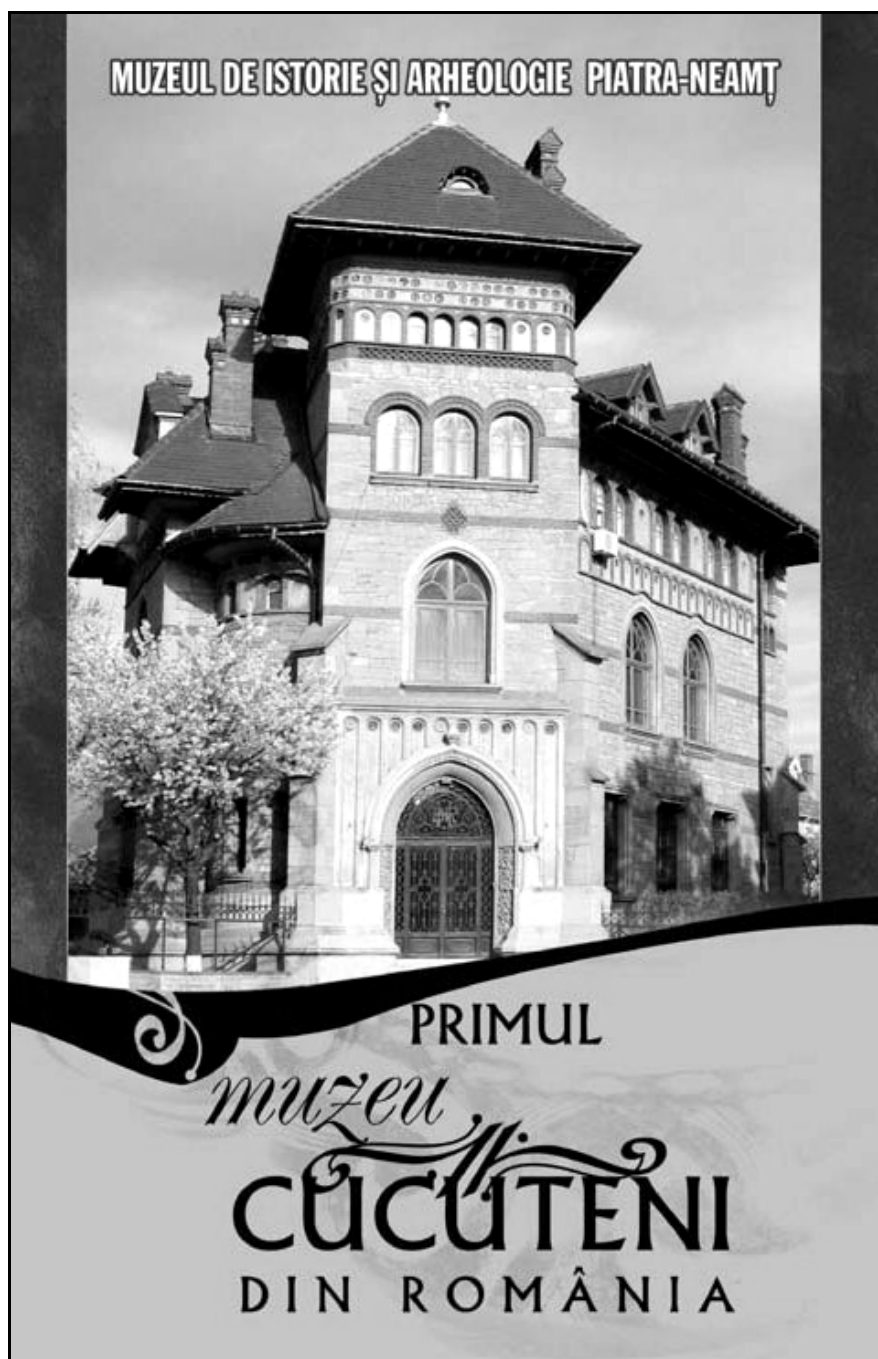
După cum bine se știe, de-a lungul celor peste 70 de ani de existență, actualul Muzeu de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț s-a remarcat în primul rând prin cercetarea și valorificarea patrimoniului aparținând uneia dintre cele mai importante și mai spectaculoase civilizații preistorice europene – cultura Cucuteni.

În anul 1934, când preotul-arheolog Constantin Matasă a pus bazele acestei instituții de prestigiu din țară, colecția muzeului era formată aproape exclusiv din piese cucuteniene.

În timp, prin intermediul cercetărilor efectuate de către specialiștii și colaboratorii săi – remarcabile personalități ale arheologiei românești –, Muzeul de Istorie și Arheologie a dobândit practic cea mai bogată și variată colecție de artefacte cucuteniene, care au fost valorificate prin publicare și din punct de vedere expozițional. Astfel, au fost făcute cunoscute – atât specialiștilor, cât și publicului larg – diferite aspecte ale vieții materiale și spirituale ale comunităților umane cucuteniene de pe întregul areal ocupat de acestea, și – de asemenea – au fost introduse în circuitul științific numeroase artefacte, unele dintre ele remarcabile prin calitatea lor deosebită.

În prezent, instituția noastră deține cel mai vast și mai modern spațiu expozițional rezervat culturii Cucuteni, în care, pe lângă obiectele tridimensionale specifice, pot fi admirate o serie de reconstituiri de complexe aparținând acestei civilizații și materiale grafice și fotografice, ce redau o serie de reconstituiri, aspecte importante ale cercetării de teren, precum și vestigiile cele mai spectaculoase. Pe lângă expoziția permanentă, au mai fost organizate sau co-organizate o serie de expoziții temporare, în sediul propriu sau itinerate la alte instituții prestigioase de profil din țară și străinătate.

În plus, prin intermediul editurii „Constantin Matasă”, au fost publicate majoritatea numerelor revistei proprii (*Memoria Antiquitatis*, ajunsă în prezent la cel de-al XXIV-lea volum), în care materialele și cercetările arheologice cucuteniene ocupă un spațiu generos, precum și volume din cadrul prestigioasei colecții *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis* (cu XIX apariții la activ, dintre care 14 dedicate parțial sau integral cucutenianului), reprezentând deopotrivă monografii de sit sau regionale, sinteze, cataloage ori culegeri de studii și articole.

De asemenea, Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț a organizat de-a lungul timpului cele mai numeroase manifestări cultural-științifice (conferințe, colocvii, sesiuni, simpozioane), cu participare națională și internațională, dedicate acestei civilizații. A devenit deja o tradiție ca în anii jubiliari, legați într-un fel sau altul de cultura Cucuteni, să fie organizate la poalele Pietricicăi astfel de întruniri, care s-au bucurat întotdeauna de aprecierea unanimă a participanților.

Totodată, a fost creată o bază logistică adecvată, precum și un laborator de restaurare-conservare performant, care să permită valorificare eficientă din punct de vedere științific a patrimoniului cucutenian.

În acest fel, unitatea muzeală de la Piatra-Neamț și-a adus cea mai importantă contribuție la cunoașterea culturii Cucuteni, care este în prezent cea mai intens cercetată și studiată civilizație preistorică ce a evoluat pe actualul teritoriu al României.

Pe lângă toate acestea, se adaugă crearea unui cadru organizatoric oficial, unic în țară – Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni –, existent din 1995, la sugestia reputatului prof. univ. dr. Petre Roman, în scopul intensificării cercetărilor arheologice, inclusiv de natură interdisciplinară, referitoare la ultima civilizație eneolitică continentală. Practic, din momentul înființării sale și până în prezent, toate acțiunile de natură științifică privind Complexul Cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolie s-au desfășurat sub egida sa.

În prezent, Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni se constituie ca o veritabilă instituție de excelență în domeniul cultural-științific, structurându-și activitatea în patru segmente prioritare, respectiv: cercetarea istorico-arheologică, cercetarea arheologică interdisciplinară, activitatea de restaurare-conservare și cea de valorificare publicistică și expozițională a patrimoniului de excepție deținut.

La exact un deceniu de la crearea acestei structuri, în anul 2005, a putut fi îndeplinit un deziderat mai vechi al specialiștilor care s-au ocupat de-a lungul timpului de cercetarea culturii Cucuteni, respectiv crearea unei unități muzeale destinate exclusiv acestei civilizații de prestigiu.

Deși dispunea de toate argumentele de natură științifică pentru a deține o astfel de unitate muzeală, Muzeul de Istorie și Arheologie mai avea totuși nevoie de o conjunctură favorabilă, precum și de o decizie legislativă oficială. Această oportunitate s-a ivit în anul 2004, atunci când Banca Națională a României s-a retras dintr-o serie de municipii-reședință de județ, printre care și Piatra-Neamț, urmând ca toate clădirile ce îi aparținuseră, să treacă – printr-o decizie guvernamentală – în subordinea muzeelor județene din zonele respective, cu scopul de a fi transformate în unități muzeale, în general de artă.

Prin Hotărârea Guvernului României, nr. 109 din 5 februarie 2004, clădirea filialei nemțene a Băncii Naționale a României a trecut la Complexul Muzeal Județean Neamț, iar după ce au fost realizate o serie întreagă de lucrări de refacere a imobilului, care au durat aproximativ un an, a luat ființă primul muzeu exclusiv Cucuteni din România.

Acesta a fost inaugurat pe data de 24 iunie 2005, de ziua municipiului Piatra-Neamț, în care este sărbătorită Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, patronul spiritual al orașului, la 10 ani de la crearea Centrului Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni, al cărui sediu se află chiar în noua incintă, precum și în preajma aniversării a 120 de ani de la descoperirea stațiunii eponime a culturii Cucuteni, dar și a 70 de ani de la înființarea Muzeului de Istorie și Arheologie.

Aspecte de la vernisaj.

<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>

Evenimentul s-a bucurat de o participare selectă și numeroasă, vernisajul expoziției de *Artă Eneolitică Cucuteni* fiind onorat de prezența a numeroase personalități ale vieții publice și științifice (dintre care îi amintim pe acad. Mircea Petrescu-Dîmbovița, dr. Mikhail Videiko, dr. Valentin Dergaciov, dr. Dan Monah, dr. Nicolae Ursulescu ș.a.) din cadrul unor prestigioase instituții din țară (Muzeul Național de Istorie a României din București, Institutul de Arheologie Iași, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași etc.) și străinătate (Institutul de Arheologie Kiev, Institutul Patrimoniului Cultural și Muzeul Național de Istorie a Moldovei, ambele din Chișinău).

Noul imobil, care adăpostește această expoziție de excepție, este înscris în Lista Monumentelor Istorice și se află chiar în centrul istoric al municipiului Piatra-Neamț, în imediata apropiere a ctitoriilor mușatine (Curtea Domnească, Biserica „Sfântul Ioan Domnesc” și turnul-clopotniță al acesteia), dar și a altor instituții muzeale importante, ce fac parte integrantă din Complexul Muzeal Județean Neamț (Curtea Domnească, Muzeul de Artă și Muzeul de Etnografie). Acesta a fost ridicat în perioada interbelică de către antreprenorul C. Zani, după un proiect al fostului arhitect-șef al capitalei, R. Bolomey. Clădirea, construită pe cinci niveluri, a aparținut în perioada 1930-1948 primei bănci private din Piatra-Neamț – Banca Petrodava. Ulterior, după naționalizare, ea a trecut în proprietatea Băncii Naționale a României, până în anul 2004, când a fost inclusă în domeniul public al județului Neamț, iar din anul următor a devenit muzeu.

Noua instituție muzeală – ***Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni*** – constituie în prezent un unicat la nivel național, prin tematica abordată, fiind în același timp un muzeu de istorie, dar și de artă, ce adăpostește în prezent cea mai importantă colecție eneolitică din sud-estul Europei. Aceasta este dedicată exclusiv artei cucuteniene, cu cele două componente de bază ale sale – arta decorativă și arta figurativă – aici fiind expuse în prezent cele mai spectaculoase artefacte, ce constituie veritabile obiecte de prestigiu, aparținând Complexului Cultural Precucuteni-Cucuteni. Sunt valorificate expozițional deopotrivă obiecte tridimensionale și materiale fotodocumentare, aparținând tuturor fazelor și etapelor de evoluție ale acestei civilizații, de pe întreg arealul.

În subsolul clădirii funcționează un impresionant depozit de piese arheologice, precum și laboratorul de restaurare-conservare. Parterul și etajul 1 sunt ocupate de expoziția permanentă, dispusă în cadrul a trei săli. La parter există și un seif, în care erau păstrate anterior bunurile de valoare ale băncilor ce și-au avut sediul aici, și în care sunt depozitate în prezent artefacte cucuteniene. La etajul 1 este amenajat un modern centru multi-media, ce funcționează în două săli, acesta fiind dotat cu aparatură electronică audio-video de ultimă generație, necesară prezentării de materiale pe suport electronic. Etajul 2 este destinat expozițiilor temporare, care se succed în permanență, în cuprinsul a două săli și a unui hol. La mansardă se află birourile specialiștilor din cadrul Centrului Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni, precum și o sală de consiliu.

Exponatele au fost descoperite în urma cercetărilor arheologice efectuate de-a lungul timpului de renumiți specialiști în domeniu (Constantin Matasă, Hortensia și Vladimir Dumitrescu, Radu Vulpe, Mircea Petrescu-Dîmbovița, Silvia Marinescu-Bîlcu, Ștefan Cucoș, Anton Nițu, Dan Monah, Gheorghe Dumitroaia ș.a.),

Imagini din expoziție.

<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>

în cadrul unor stațiuni de referință din arealul cucutenian românesc (Izvoare - Piatra-Neamț, Trușești-Țuguieța, Bodești-Frumușica, Poduri-Dealul Ghindaru, Piatra Șoimului-Horodiște, Traian-Dealul Viei, Traian-Dealul Fântânilor, Târpești-Râpa lui Bodai, Ghelăiești-Nedeia, Brad-La Stâncă, Târgu Ocna-Podei, Poduri-Dealul Ghindaru, aceasta din urmă reprezentând probabil cea mai reprezentativă așezare cucuteniană și una dintre cele mai importante stațiuni preistorice europene, declarat în prezent sit de importanță națională, care concentrează eforturile colectivului de specialiști din cadrul Centrului Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni).

În afara pieselor ce compun patrimoniul Muzeului de Istorie Piatra-Neamț, expoziția de artă cucuteniană mai cuprinde artefacte ce îmbogățesc în prezent colecțiile unor instituții prestigioase de profil din țară, precum și ale Fundației „Cucuteni pentru Mileniul III” din București, condusă de dr. Romeo Dumitrescu.

Unele dintre acestea nu reprezintă obiecte cucuteniene clasice, ci importuri din alte medii culturale contemporane, respectiv Vinča, Gumelnița, Petrești și Bodrogkeresztur, iar altele au fost descoperite în contexte deosebite, reprezentând complexe de cult.

În cele ce urmează, pentru o cât mai bună înțelegere din partea cititorului, vom face o scurtă prezentare a sălilor care adăpostesc expoziția.

Sala 1 – situată la parter – este dedicată istoricului cercetărilor culturii Cucuteni. Printr-o serie de materiale grafice sunt ilustrate portretele unor personalități marcante ale arheologiei românești și nu numai, precum și principalele etape ale cercetării acestei civilizații. Așa cum era și firesc a fost subliniat rolul principal pe care Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț l-a avut de-a lungul timpului în cercetarea și valorificare patrimoniului cultural cucutenian. De asemenea, sunt trecute în revistă cele mai importante manifestări cultural-științifice referitoare la cultura Cucuteni. Totodată, sunt expuse principalele lucrări monografice și de sinteză, cataloage și culegeri de studii și articole prin intermediul cărora au fost valorificate descoperirile efectuate de-a lungul timpului în întreg arealul cucutenian.

Sala 2 – aflată tot la parter – este dedicată în exclusivitate artei decorative cucuteniene, reprezentată cel mai adesea de decorul pictat al vaselor, nelipsind însă nici cel adâncit (incizat și canelat). Astfel, este evidențiată practic aproape întreaga varietate de forme și decoruri, remarcându-se în acest sens, în principal cele patru categorii de vase, cu destinație probabil cultică, specifice doar acestei civilizații (vasele-coroană, vasele-binoclu, vasele-horă și vasele cu colonete – cel descoperit în așezarea de la Izvoare reprezentând chiar sigla Complexului Muzeal Județean Neamț).

Sala 3 – situată la etajul 1 – adăpostește capodoperele artei decorative cucuteniene, ilustrată de reprezentările plastice antropomorfe, zoomorfe și ornitomorfe, de sine-stătătoare sau pictate pe vase, protome aplicate în relief pe pereții exteriori ai unor vase, machete de sanctuare și diferite obiecte de podoabă și cult. Dintre acestea se remarcă în mod deosebit complexe de cult și depozitul de tezaur de la Brad.

Sala 4 – aflată la etajul 2 – este dedicată exclusiv expozițiilor temporare, care însă se succed permanent. În acest fel avem posibilitatea de a expune, pe o perioadă destul de îndelungată, și alte tipuri de piese caracteristice mediului cultural cucutenian, descoperite în cadrul unor stațiuni cercetate de specialiști aparținând altor instituții de profil din țară.

Imagini din sălile de expoziție.

<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>

Prima dintre expozițiile temporare găzduite de Muzeul Cucuteni este cea intitulată *Capodopere cucuteniene din situl de la Scânteia, județul Iași*, o așezare datând din prima fază de evoluție a culturii Cucuteni, deținătoare a unui patrimoniu deosebit de bogat și spectaculos, aflat în colecțiile Institutului de Arheologie și Muzeului de Istorie din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova”, din Iași, cercetată minuțios de mai mulți ani de către reputata specialistă dr. Cornelia-Magda Lazarovici.

În prezent este găzduită expoziția *Artă și Pasiune*, ce reunește cele mai valoroase exponate aparținând Fundației „Cucuteni pentru Mileniul III” din București, care – prin amabilitatea președintelui său, dr. Romeo Dumitrescu, – a lăsat în custodia Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, pe o perioadă de timp nedeterminată, întregul său patrimoniu cucutenian. Aceasta reunește o mare diversitate de artefacte aparținând tuturor etapelor și fazelor de evoluție ale acestei civilizații, de pe un areal foarte vast.

Sala 5 și holul alăturat – situate de asemenea la etajul 2 – ilustrează câteva dintre capodoperele din arealul tripolian aflat în afara granițelor României, reunite în expoziția foto-documentară *Artă eneolitică Cucuteni-Tripolie din Republica Moldova și Ucraina*. Aceasta include deopotrivă diferite categorii de vase, reprezentări plastice antropomorfe și zoomorfe, machete de sanctuar, obiecte de podoabă și cult, între care se evidențiază depozitul de tezaur de la Cărbuna (Republica Moldova). De asemenea, sunt ilustrate câteva personalități care s-au remarcat prin intermediul cercetărilor efectuate de-a lungul timpului în arealul tripolian, precum și reconstituiri grafice ale, așa-ziselor, *proto-orășe* tripoliene.

Capodoperele care îmbogățesc tezaurul Muzeului de Artă Eneolitică Cucuteni din Piatra-Neamț se regăsesc, alături de o scurtă prezentare a activității instituției noastre în domeniul cercetării și valorificării patrimoniului cultural cucutenian, și în cadrul catalogului bilingv intitulat *Primul muzeu Cucuteni din România*, inclus în cadrul prestigioasei colecții *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*, ajunsă cu acest prilej la cea de-a XV-a apariție.

În puținul timp scurs de la inaugurarea sa și până în prezent, Muzeul de Artă Eneolitică Cucuteni s-a făcut remarcat prin unicitatea și spectaculozitatea sa, devenind astfel una dintre cele mai apreciate și vizitate instituții de profil din România. În toată această perioadă, iubitorii de cultură, din țară sau din străinătate, au rămas plăcut impresionați de ... *comorile de neprețuit* ... adăpostite aici, mulți dintre aceștia adresându-ne gândurile lor bune în Cartea de Onoare a unității.

Recunoașterea valorii artistice deosebite a Muzeului Cucuteni, care i-a adus consacrarea definitivă în peisajul cultural românesc și nu numai, a fost onorată prin acordarea, de către Ministerul Culturii și Cultelor, a premiului „Iulian Antonescu”, pe anul 2006, pentru proiectul de management în domeniul muzeografiei și a volumului ce îl însoțește, intitulate *Primul muzeu Cucuteni din România*, realizate de o echipă coordonată de directorul Complexului Muzeal Județean Neamț, dr. Gheorghe Dumitroaia.

Constantin Preoteasa